

Заняття 9

Тема: Дмитро Павличко. Образно – притчовий зміст часу, історії народу, проблеми нації, окремої людини. Пісенна лірика, її популярність. Пісня «*Два кольори*», яка стала народною. Національний колорит поетичних образів, роль антитези. Збірка любовної лірики «*Тасмниця твого обличчя*». Використання фольклорних персоніфікованих образів для передачі глибокого почуття кохання у поезії «*Я служився, мила, за тобою...*»

Мета (формування компетентності): предметні: літературознавчу: знання про основні віхи життя поета і перекладача Д. Павличка, характеристика основних мотивів його поезій, пісенної лірики, її популярності; **ключові:** ціннісно-смислову: розвиток естетичних почуттів, уміння визначати національний колорит поетичних образів, з'ясувати роль антитези у творі; **комунікативну:** навички роботи в групі, розвиток уміння студентів формулювати мету власної діяльності та робити висновки за її результатами, вдосконалення вміння висловлювати власну думку, узагальнювати аналітичний матеріал; **загальнокультурну:** прагнення до гуманістичних ідеалів, високих моральних якостей, естетичний смак, зацікавленість високохудожнім словом поезії.

Обладнання: портрет Д. Павличка, збірки віршів поета, вишитий рушник, мультимедійний комплекс.

Тип заняття: вивчення нового матеріалу.

*Дмитро Павличко — це мислитель, достойний
продовжувач Івана Франка, каменяра нової доби.*

Олесь Гончар

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Розв'язування тестових завдань, підготовлених студентами.

III. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ І МЕТИ

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Слово викладача

Дмитро Павличко — відомий український поет, перекладач, визначний громадсько-політичний діяч народився 28 вересня 1929 року в с. Стопчатові на Івано-Франківщині в багатодітній селянській родині.

Спочатку навчався в польській школі с. Яблунева, потім у Коломийській гімназії та радянській десятирічці. У 1948 р. він вступив до Львівського університету на філологічний факультет, з 1953 р. навчався в аспірантурі, але невдовзі залишив наукову роботу. (Поета виключили з аспірантури за виступ на зборах викладачів проти русифікаторської політики влади. Офіційною ж причиною виключення назвали «неуспішність» аспіранта.)

У 1954 р. за пропозицією М. Бажана Д. Павличка було прийнято до Спілки письменників України. 1964 року письменник разом із родиною переїхав до Києва й очолив сценарну майстерню кіностудії ім. О. Довженка. За його сценаріями поставлені фільми «Сон» (1965) та «Захар Беркут» (1970). З 1966 р. по 1968 р. поет працює в секретаріаті Спілки письменників України. У 1971-1978 роках був головним редактором журналу «Всесвіт», де опублікував чимало знакових творів світової літератури.

У 1977 р. Д. Павличко стає лауреатом Державної премії України ім. Т. Шевченка. Протягом 1990-1994 р. Д. Павличко є депутатом Верховної Ради й тривалий час послом України в Канаді.

З жовтня 1995 р. до травня 1998 р. поет був Надзвичайним і Повноважним Послом України в Словацькій Республіці.

1997 р. поета нагороджено орденом «За заслуги» III ст., 1999 р.— орденом князя Ярослава Мудрого V ст.

Також Д. Павличко був Послом України в Республіці Польща в період з весни 1999 р. по лютий 2002 р. (завдяки його старанням у центрі Варшави в березні 2002 р. було споруджено пам'ятник Тарасові Шевченку). 2004 р. за визначний особистий внесок у розвиток української літератури, створення вершинних зразків поетичного слова, плідну державну й політичну діяльність поету присуджено звання Героя України.

З 21 жовтня 2005 р. поет є народним депутатом України і на IV Всесвітньому Форумі українців був обраний Головою Української Всесвітньої Координаційної Ради. У 2009 р. Д. Павличка нагороджено орденом князя Ярослава Мудрого IV ст.

У творчому доробку Дмитра Павличка — поетичні збірки «Любов і ненависть» (1953), «Моя земля» (1959), «Чорна нитка» (1958), «Бистрина» (1959), «Днина» (1960), «Пальмова віть» (1962), «Пелюстки і леза» (1964), «Хліб і стяг», «Гранослов» (1968), «Сонети подільської осені» (1973), «Таємниця твого обличчя» (1974, 1979), «Вибрані твори у двох томах», «Спіраль» (1984), «Задивлений у будущину», «Поеми й притчі», «Вибрані вірші» (1986), «Покаянні псалми» (1994), «За нас» (1995), «Золоте яблуко» (1998), «Ностальгія» (1998), «Засвідчую життям» (2000), «Наперсток» (2002), «Рубаї» (2003), «Сонети» (2004), «Не зрадь» (2005), «Три строфи» (2007), «Аутодафе» (2008). Його перу належать такі збірки літературно-критичних статей: «Магістралями слова» (1978), «Над глибинами» (1984), «Біля мужнього слова» (1988); книги для дітей — «Золоторогий Олень» (1970), «Дядько Дощ» (1971), «Де найкраще місце на землі» (1973), «Смерічка» (1982), «Плесо» (1984), «Рідна мова».

Муза поета звертається до складних загальнолюдських проблем у їх найгостріших суперечностях, контрастах. Митець-філософ пише про добро і зло, любов і ненависть, вічне і минуле, пелюстки і леза, світло й пільму. Павличко розмірковує над цими вічними темами, осмислює й розповідає про них у вишуканих і точних образах.

Дмитро Павличко — автор відомих пісенних текстів: «Впали роси на покоси», «Лелеченьки», «Пісня про Україну», «Долиною туман тече», «Явір і яворина», «Я стужився, мила, за тобою», «Дзвенить у зорях небо чисте», «Розплелись, розсипались». Пісня «Два кольори» (1949) стала народною. На слова поета написали чимало пісень й автори Володимир Губа, Юлій Мейтус, Богдан Янівський, Богдана Фільц, Олександр Ільїв, Микола Литвин, Галина Менкуш, Галина Ільєва. Твори на слова Дмитра Павличка виконують українські співаки Дмитро Гнатюк, Анатолій Мокренко, квартет «Явір», Василь Зінкевич, Ніна Матвієнко, Квітка Цісик та ін.

Дмитро Павличко також і відомий перекладач (перекладає з англійської, іспанської, італійської, французької, португальської, їдиш та багатьох слов'янських мов). Своїми перекладами Павличко запропонував нове прочитання творів Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарки, Мікеланджело Буонарроті, Федеріко Гарсія Лорки, Хосе Марті, Йогана Вольфганга Гете, Генріха Гайне, Райнер Марія Рільке, Генріка Ібсена, Леопольда Стаффа...

Окремими книгами виходили його твори російською, естонською, польською, болгарською, угорською, грузинською та слов'янськими мовами.

Завдяки Дмитру Павличкові українському читачеві було повернуто творчість Богдана-Ігоря Антонича. 1967 року побачив світ однотомник поета «Пісня про незнищенність матерії» з блискучою передмовою Д. Павличка. Важко переоцінити вплив, який мала ця книга Б.-І. Антонича на всю молоду українську поезію останньої чверті минулого століття.

Але чи не найповніше талант поета розкрився в його інтимній та філософській ліриці. Збірки «Сонети подільської осені» (1973), «Таємниця твого обличчя» (1974, 1979) стали помітним явищем в українській літературі другої половини ХХ ст.

Робота над поезією Д. Павличка «Два кольори»

Слово викладача

Рідна домівка. Батьківська хата. Це те місце, де ти виріс, змужнів. Там тебе люблять і завжди чекають. Де б ти не був, завжди повертаєшся до рідної оселі, де пахне чебрецем і м'ятою, де духмяний хліб на столі, вишиті рушники і калина на покуті, і тепло маминих рук...

Перегляд відеозапису пісні «Два кольори» у виконанні Квітки Цісик (https://www.youtube.com/watch?v=_4kDHRngttQ)

Бесіда

▼ Чи чули ви раніше цю пісню?

▼ У чиєму виконанні?

▼ Які почуття вона викликала у вас? (*Спогади, любов до батьків, схвилюваність, щирість, душевність, теплоту*)

▼ З якою піснею і якого автора вона співзвучна? (З відомою «Піснею про рушник» А. Малишка, щирістю почуттів, глибоко народними образами, національним колоритом).

Аналіз поезії «Два кольори»

Рік написання: 29 лютого 1964 року.

Жанр: ліричний вірш, пісня.

Тема: роздуми над своєю долею і життєвим шляхом, синівська вдячність за материнську любов, за вишитий оберіг для захисту на непростій життєвій дорозі.

Головна думка: «мене водило в безвісті життя, та я вертався на свої пороги» (уславлення материнської любові та заклик не забувати про своє коріння, батьків).

Провідний мотив: мотив дороги як символу людської долі, поєднаний із мотивом материнського благословення.

Художні засоби

Епітети: незнаними шляхами, червоними і чорними нитками, сумні і радісні дороги, старого полотна, вишите життя.

Уособлення: «мене водило в безвісті життя», «війнула в очі сивина», «переплелись ... дороги».

Метафора: «піти у світ», «червоне — то любов, а чорне — то журба».

Повтори (рефрен): «два кольори мої, два кольори».

Повтори (тавтологія): «оба».

Порівняння: «переплелись, як мамине шиття, мої ... дороги».

Протиставлення (антитеза): «сумні і радісні дороги».

Образи: піти у світ (розлука з рідними), незнаними шляхами (доля), сорочку мати вишила (захистила оберегом), червоними і чорними нитками (радість і печаль), свої пороги (рідний край), переплелись дороги (життєвий шлях), сивина (життєвий досвід), згорточок старого полотна (благословення матері), вишите моє життя на ньому (синівська вдячність).

Асоціативне мислення

▼ З чим асоціюються у вас червоний і чорний кольори? (*Червоний: кохання, радість, тепло, веселоці, щастя, материнська любов... Чорний: горе, смуток, журба, печаль, ніч, забуття, холод, депресія, забуття...*)

Червоний та чорний кольори — ніби віддзеркалення української багатостраждальної історії. Це найпоширеніше поєднання кольорів і в національній вишивці, яке асоціюється з радостями й печаллями, злетами і смутками людського життя. У другій строфі пісні поет пояснює цю символіку:

Два кольори мої, два кольори,

Оба на полотні, в душі моїй оба,

Два кольори мої, два кольори:

Червоне — то любов, а чорне — то журба.

Проводжаючи сина в дорогу, ненька дала вишитий рушник, як оберіг, як символ своєї любові. І це була найдорожча річ, яку він зберігав протягом довгих років, бо мати вишила синову долю на полотні.

Поет дібрав такі зворушливі слова, так зумів виразити почуття багатьох людей, що вірш став улюбленою народною піснею для багатьох поколінь.

Для допитливого учня. Спогади Д. Павличка

«Пісню «Два кольори» я написав 29 лютого 1964 року, разом з композитором Олександром Білашем. Нам було нудно на комсомольському зібранні, а переді мною сиділа гарна жінка, у чорній хустці з вишитою на ній червоною трояндою, це нагадало мені мою сорочку, і першу строфу я написав просто на коліні... Я відчув, що це початок пісні, так само як золотошукач відкриває краплину золота.

Ми втекли із засідання, і в той же день разом з Сашком дописали пісню. Вона лежала рік у Дмитра Гнатюка, а потім, напередодні жовтневих свят, Гнатюк показав її в ЦК, і там, як він мені розповідав, одна дуже поважна особа сказала — пісню потрібно переробити, тому що вона не є соціалістичною. Але я сказав, що нічого переробляти не буду, і нехай та поважна особа переписує сама. Петро Шелест (саме він був тією поважною особою), дізнавшись про мою відповідь, розлютився, але потім сказав, що чорт з нею, і нехай Гнатюк співає як є.

Пісня прозвучала, і почала співатися повсюди. Після цього мене і Білаша викликали у партійну школу, де два кагебісти з нами вели бесіду і сказали, що я мав би прекрасно знати, що таке червоне і чорне — мовляв, ми написали бандерівський гімн. Нам тоді просто кості затерпли, бо ми розуміли, чим це загрожує. Я тоді почав говорити, що рушники, сорочки — навіть на Гуцульщині, звідки я родом, — вишивають червоно-чорними нитками. Я сказав, що це народна вишивка, а отже, і народна пісня. Врешті-решт я навіть запитав їх: а який прапор був у Паризької комуни? Я був начитаний і знав, що Паризька комуна мала червоно-чорний прапор. Коли я їм це сказав, вони затихли.

Робота над збіркою любовної лірики «Таємниця твого обличчя»

Дослідницько-пошукова робота над проблемою

«Використання фольклорних, персоніфікованих образів для передачі глибокого почуття кохання в поезіях збірки «Таємниця твого обличчя» (самостійна робота з використанням мережі Інтернет).

Орієнтовні повідомлення:

▼ У збірці «Таємниця твого обличчя» (1974-1979) навіяні досвідом віку роздуми зумовлюють переважно стан смутку, туги за тією порою, що безповоротно поринула в минуле. Уже зникла молода ілюзія, що кохання буде тривати вічно, а відтак прийшло розуміння конечності почуття:

Розплелись, розсипались, розпались,

Наче коси, вересневі дні.

Ми з тобою ще не накупались,

А вже грає осінь у вікні.

Поет оспівує любов як найбільшу цінність життя. Ліричний герой обачливо береже кожну зустріч, кожний духовний порух, щиро цінує дароване долею почуття.

▼ За кілька останніх десятиріч в українській поезії однією з найкращих ліричних збірок можна назвати збірку «Таємниця твого обличчя» Д. Павличка. Поет натхненно відтворив художньо-образними засобами гарячі почуття любові до рідної землі, змалював образ жінки-матері, образ коханої. Глибина

інтимних почуттів, традиційна поетична форма споріднюють поезії Д. Павличка із збіркою І. Франка «Зів'яле листя». У ліриці Д. Павличка той самий драматизм інтимних почуттів і зіткнення протиборчих сил, без яких не можна уявити собі справжнього кохання. Ліричний герой Павличка — наш сучасник, його переповнюють емоції, притаманні людям нового, сучасного світу.

▼ Почуття ліричного героя збірки невіддільні від зачарованого подиху Карпатських гір, шуму зелених смерек і дзюрчання гірських потоків, гуцульської пісні. Використовуючи фольклорні, персоніфіковані образи природи, поет передає глибоке почуття кохання, яке дає людині наснагу і вселяє в неї радість життя. Збірка «Таємниця твого обличчя» містить чимало таємниць стилю поета, що розкриваються в найрізноманітніших метафоричних, словесно-образних засобах. У кожному образі — глибока ніжність ліричного героя.

▼ З фольклорною традицією пов'язана і поезія Д. Павличка «Я стужився, мила, за тобою...». Уже перша її строфа насичена пісенними образами:

Я стужився, мила, за тобою,
З туги обернувся мимохіть
В явора, що, палений журбою,
Сам-один між буками стоїть.

Мінорний настрій цього вірша створюється відповідними персоніфікованими образами: «печаль, як небеса», «згорає від сльози роса», «печальні груди». Туга явора за коханою така велика, що не тільки взимку, коли «сніг летить колючий», коли все живе завмирає, а й навесні, у пору пробудження і цвітіння (що завжди асоціюється з розквітом людських почуттів), він сумує за милою і

...не знає, що надійдуть люди,
Зміряють його на паруби,
Розітнуть йому печальні груди,
Скрипку зроблять із його журби.

Д. Павличко, використовуючи фольклорний образ явора, художніми засобами підкреслює, що із високих почуттів і страждань народжується нова властивість — мистецький витвір (скрипка, її мелодії), який своєю красою очищатиме людину, даруватиме естетичну насолоду.

V. ПІДСУМОК заняття

- ☐ Ознайомившись із життєвим і творчим шляхом Д. Павличка, я дізнався...
- ☐ Слухаючи пісні на слова Д. Павличка, я відчуваю...
- ☐ Інтимна лірика Д. Павличка — це...
- ☐ Сьогодні на уроці я дізнався, що...

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

За статтею підручника скласти 12 тестових завдань про творчість Д. Павличка. Вивчити напам'ять поезію «Два кольори».